

DETSTVO GOR'KOVO

(»MIN BARNDOM«)

Produktion: Moskva Studio »Sojusdetfilm«, 1938.

Manuskript: J. Grusdjov efter Maxim Gorkis erindringer, 1. del.

Instruktør: Mark Donskoi.

Kamera: P. Jermolov.

Musik: L. Schwarz.

Medvirkende: Aljosja Ljarskij (Aleksj Pesjkov, Maxim Gorki), V. O. Massalitinova (Bedstemoderen »Babusjka«, Akulina Ivanovna), M. G. Trojanovskij (Bedstefaderen, Kasjirin), E. Aleksejeva (Moderen, Vavara), V. Novikov (Onkel Jacob), A. Sjukov (Onkel Mikhail), D. Sagal (Ziganok, »Vanja«), S. Tikhonravov (En logerende, kaldet »Fine Sager«), Igor Smirnov (Ljonka, den lamme dreng).

Danske tekster: Ejnar Thomassen.

»Min Barndom« er første del af filmtrilogien over Gorkis erindringer. Den havde offentlig premiere her i Danmark den 15. februar 1940, men fik trods fine anmeldelser ikke nogen lang levetid i biograferne. Den vigtigste grund var nok, at den kom frem i det år, hvor vi her i landet fik så meget andet at tænke på. At den har lidt samme skæbne i andre lande, ses af dens placering i filmlitteraturen, hvor den hører til i gruppen af betydelige film, der blev taget op til fornyet gennemgang og kritik i årene lige efter krigens slutning.

Det er skildringen af de første barndomsår, hvor Aleksei efter fadrenes død blev opdraget hos bedstefaderen i Nisjni-Novgorod. Denne ejede og drev et farveri sammen med sine to sønner Jacob og Mikhail, og på det tidspunkt, hvor drengen kommer ind i familien, er forretningen på vej nedad, således at han må følge med bedsteforældrene i deres stadigt voksende forarmelse, hvor de flytter fra sted til sted og til sidst ender i en fattigdom, der nødvendiggør at Aleksei i en alder af 9 år må forlade hjemmet for at se at klare sig selv.

Tiden er slutningen af det forrige århundrede, og miljøet er det russiske småborgerskab og den russiske almue. Det er en verden på godt og ondt, hvor de stærke mishandler de svage, men hvor det positive menneskelige alligevel hele tiden slår igennem. Her går den både følsomme og trodsige dreng rundt og iagttager og lærer direkte af sine oplevelser, mens han ligesom søger at dæmme op for en udvikling, der tilsyneladende fører ham nedad.

Personerne er delt op i dem, der for bestandigt er mærkede af de livsforhold, de er opdraget i og lever under, og de positive, stærke, der kan udfolde sig i frodighed og menneskelighed og bevare troen på livet selv under de skrækkeligste forhold.

De mennesker, der har hjulpet Gorki gennem hans vanskelige barndom, har han skildret med særlig varme, og de er også her i filmen helt positive — først og fremmest den vidunderlige »Babusjka«, der fortryller drengen med sine eventyr, og svenden Vanja, der fortryller ham med sin dans og sine lege. Bedstefaderen er en interessant og sammen-sat natur. Han er smålig og grusom, han prygl drengen til blods i ubændig hidsigthed for en ubetydelig forseelse, men han elsker ham alligevel og fortryder og forsøger at gøre det godt igen inde ved hans seng. Han foreholder ham, at det hører til skik og brug, at børn skal straffes, og han fortæller ham om sin egen grusomme barndom og ungdom, som han ikke er kommet igennem uden at blive mærket af det. Onklerne hader hinanden og søsteren, Alekseis mor, fordi de hader alt, hvad der står i vejen for deres havesyge. Men selv da de har slået svenden Vanja ihjel, har Babusjka kærlighed tilovers for dem — de er ikke virkelig onde, siger hun, Jacob er sindssyg og Mikhail er bare dum. De eneste to, der er skildret uden forsonende momenter, er moderens nye mand og hans mor — her slår Gorkis had til den halvdannede småborger igennem, også i filmen. Han siger selv om disse tilstande: »Lang tid hengik, før jeg forstod, at Russeren, for at skaffe sig en Erstatning for sin Tilværelses Armod og Tomhed, elsker at lege med Kummer og Kval som Børn, der ikke kender til nogen Følelse af Skam over deres Ulykke. Under Hverdagens uendelige Kedsomhed og Lede og Smerte er Ildebranden som en Fest; i det tomme og øde Ansigt kan en Flænge blive et Smykke«.

I 1896 overværede Gorki de første franske film, der blev vist offentligt, det er vist lidt uklart om det skete i Paris eller i Nisjni-Novgorod. Med sin store intuition og fantasi var han straks klar over, at dette nye medium ville få overmåde stor betydning og udbredelse, men han var meget pessimistisk med hensyn til dets udvikling. »I stedet for at tjene videnskaben og hjælpe med til at udvikle menneskeheden, vil filmen komme til at tjene til underholdning på forlystelsesmarkedet i Nisjni-Novgorod og udbrede lasten«.

Selvfølgelig nåede han at se beviser på det modsatte, blandt andet må han jo have set sin egen »Moderen« i Pudovkins stumfilmudgave, men man kunne have undt ham at have oplevet »Min Barndom« som det bedste modsvar på hans pessimistiske spådom.

Gorki døde i 1936 og filmtrilogien kom frem i årene umiddelbart efter. Man må dog ikke deraf slutte, at det var hastværksarbejde, lavet for at mindes den store afdøde. Instruktøren Mark Donskoi, der har instrueret film fra 1928, har selv udtalt, at alt hans tidligere filmarbejde kun har været en forberedelse til at kunne bringe Gorkis erindringer frem i filmform.

I samarbejde med litteraten og Gorki-specialisten *Grusdjov* er det lykkedes ham at skabe noget så sjældent som en romanfilmatisering, der fuldstændig dækker bogens ånd og stil. Hvis man læser bogen og umiddelbart efter ser filmen, vil man forbavses over, hvor identiske de er. Personerne i filmen virker, som om de er skildret med bogen i hånden, og selv om handlingen selvfølgelig er forenklet og trukket sammen, forløber den alligevel på samme langsomme måde med begivenheder, der ligesom flyder ud i hinanden uden særlige overgange.

Udebillederne er taget ved Volga, og mange af de afgørende optrin er henlagt til floden, der spiller en stor rolle i filmen. Sceneopbygningerne er foretaget i samarbejde med Gorki-museet i Nisjni-Novgorod (eller Gorki, som byen nu hedder), og f. eks. er bedstefaderens hjem kopieret nøjagtigt indtil de mindste detaljer.

D. S. Mirsky skriver i sin »History of Russian Literature« om Gorkis selvbiografi, at det er en af de mærkeligste, der nogensinde er skrevet, fordi den handler om alle andre end ham selv. Og her har filmen måttet skabe en skikkelse, som ikke findes udmalet i bogen — forfatteren selv, i drengen Alekseis skikkelse. Hele tiden ser vi ham lyttende og iagttagende, første gang meget tydeligt under modtagelsesfesten i bedstefaderens hjem, hvor han morer sig og ler samtidig med at han ser sig omkring, og hvor hans pludselige alvor som en seismograf bag larmen og lystigheden registrerer hadet og småligheden mellem de to onkler, før det slår ud i lys lue.

Hans filmstil ligger langt fra Eisensteins og Pudovkins stærke formalisme, det er en mere stilfærdig realistisk skildring, der synes at passe på ikke at overdøve Gorki. I 1940 virkede filmen overvældende realistisk, i dag er den ved gensynet tydeligt en »fabrikeret« virkelighed, hvad der efter min mening ikke trækker fra i dens psykologiske og poetiske sandhed, men som ikke gør den til den forløber for neorealismen, som man har villet gøre den til.

Blandt skuespillerne rager V. O. Massalitinova som »Babusjka« og *Trojanovski* som bedstefaderen langt op over de andre. *Aljosja Larski* som den unge Aleksej virker intelligent og levende, men hans største aktiv er dog den forbløffende lighed med Gorki ved de mongolide øjne og brede kæbeben. Donskoi's skildringer af børn er i det hele taget meget levende, han har evne til at instruere dem, så de virker fri. Her i filmen ses det både i det solidariske sammenhold mellem proletardrengene, og ikke mindst den poetiske skildring af den lamme dreng Ljonka, som i sin kælder længes mod markerne og friheden. Han spilles begavet af *Igor Smirnov*, der efter denne film fortsatte med sin kunstneriske løbebane og nu er koreograf ved Bolshoi-teatret.

»Min Barndom« regnes for langt den betydeligste film i trilogien. 2. del »V Ljudjakh«, »Mellem fremmede« (1939) har kun været vist herhjemme ved lukkede forestillinger. Den har de samme hovedpersoner og foregår også omkring Volga og Nisjni-Novgorod, så man i virkeligheden kan regne de to dele for een lang film. 3. del »Moji Universi-

teti», »Mine Universiteter« — læreår« (1940) har herhjemme vistnok kun været vist i museets serier. Den regnes efter manges mening for det svageste led i trilogien.

Mark Donskoi har efter krigen fortsat med sine Gorki-filmatiseringer. I 1955 iscenesatte han »Moderen«, der trods teknik og farver og gode afsnit alligevel ikke skal komme op på siden af Pudovkins stumfilm fra 1926. I 1959 har han afsluttet filmatiseringen af Gorkis roman »Foma Gordeyev«, der handler om en ung købmand, der bryder med sin klasse, men ender tragisk — indespærret på et sindssygehospital. Her skal Donskoi efter sigende igen have lavet en Gorki-filmatisering af stort format. »Foma Gordeyev« har i øvrigt også været filmet før, men det ligger helt tilbage til tiden før 1917, hvor den kom frem under navnet »Volga-åndens død« eller »Volgas søn«. Den er ikke bevaret for eftertiden.

November 1961.

Louise Roos

Litteratur:

Les Maitres du Cinéma Soviétique au Travail, Paris 1946, ill.

Marcel Martin: Panorama du Cinéma Soviétique, Collection Encyclopedique du Cinéma, nr. 29, Bruxelles 1960.

Catherine de la Roche: Mark Donskoi, Sequence Five, Autumn 1948.

The Gorki Trilogy, reviewed by Basil Wright, Sight and Sound, oktober—december 1954.

Boris Byalik: Maxim Gorky's Stories on the Screen, Soviet Film no. 5, May 1961.

Med Det danske Filmmuseums tilladelse udleveres denne
pjece af Statens Filmcentral til brug i forbindelse med
forevisning af filmen. - Henvendelse til Statens Film-
centrals hovedkontor, Vestergade 27, 1456 København
K, eller Jyllandskontoret, Sønder allé 5, 8000 Århus C.